

СТРУКТУРНІ ЗМІНИ МИТНО-ЛОГІСТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА

STRUCTURAL CHANGES IN CUSTOMS AND LOGISTICS PROCESSES IN THE CONDITIONS OF THE INFORMATION ENVIRONMENT

УДК 656.073.51

DOI: <https://doi.org/10.32782/infrastruct76-20>

Сівашенко Т.В.

к.е.н., доцент,
доцент кафедри логістики,
Національний авіаційний університет

Костюнік О.В.

к.е.н., доцент,
доцент кафедри економіки
та бізнес-технологій,

Національний авіаційний університет

Войченко Т.О.

к.е.н., доцент,
доцент кафедри
природничо-математичних
та інженерно-технічних дисциплін,
Державний університет інфраструктури
та технологій

Sivashenko Tetiana

National Aviation University of Kyiv

Kostiunik Olena

National Aviation University of Kyiv

Voichenko Tetiana

State University of Infrastructure
and Technologies

На сьогоднішній день в еру цифровізації прагнуть створити умови, коли відправник вантажу зацікавлений у формуванні для нього певної системи, що гарантувала б стійкі й економічно вигідні зв'язки зі споживачем перевезеної продукції. Ці доступні дані надають повну інформацію про географію транспортних потоків інколи відбуваються збої чи кібератаки де компанії не охоплюють усього обсягу перевезень вантажів різними видами транспорту. То ж такі структурні зміни трансформували митно-логістичні процеси, які з кожним роком удосконалюються із врахуванням зовнішніх факторів, які впливають на ефективне виконання дій підприємствами в небезпечних умовах. Основний комплекс митно-логістичних процесів припадає на алгоритм митного оформлення перевезеного вантажу. Так як цей процес може затягнутися у зв'язку з невиконанням вимог, які зазначені в нормативно-правових актах. Допоміжний комплекс це перевезення та зберігання вантажу, який також може змінюватися у зв'язку із форс-мажорними обставинами. Основними структурними змінами, які відбулися в митно-логістичних процесах стосується електронного оформлення вантажу та можливість відстеження вантажу від місця відправлення до місця отримання.

Ключові слова: митна логістика, процес, структурні зміни, митне оформлення, перевезення, інформаційне середовище.

Today, in the era of digitalization, they seek to create conditions when the sender of the cargo is interested in forming a certain system for him, which would guarantee stable and economically profitable connections with the consumer of the transported products. These available data provide complete information about the geography of transport flows, sometimes failures or cyber attacks occur where companies do not cover the entire volume of cargo transportation by various modes of transport. The same structural changes have transformed customs and logistics processes, which are improved every year, taking into account external factors that affect the effective performance of actions by enterprises in dangerous conditions. During the period of martial law in the country, customs and logistics processes were optimized only for goods and vehicles that bring the victory of the Ukrainian people closer (humanitarian aid, military equipment and weapons). This optimization is connected with the simplification of customs clearance, with a change in the direction of trade routes, with the speed of cargo delivery, the search for safe routes, the choice of transport, the organization of new cargo delivery chains, the operational restructuring of the logistics system, etc. The main complex of customs and logistics processes is the algorithm of customs clearance of transported goods. Since this process can be delayed due to non-fulfillment of the requirements specified in the regulatory legal acts. It is also related to the type of goods transported and the purpose of this delivery (military equipment and spare parts for it, components for the production of drones). An auxiliary complex is the transportation and storage of cargo, which can also change due to force majeure (legal and physical). The main structural changes that have taken place in customs and logistics processes relate to the electronic registration of cargo and the possibility of tracking cargo from the place of departure to the place of receipt. That is, with the development of digitalization, electronic document management was implemented at state enterprises, and private companies, with the help of applications and to meet the needs of the consumer, implemented programs where you can track your ordered goods or shipped cargo.

Key words: customs logistics, process, structural changes, customs clearance, transportation, information environment.

Постановка проблеми. Україна ще й досі використовує успадковану з часів СРСР транспортну інфраструктуру, яка застаріла, має високий показник зношеності до 2019 року це понад 80% і не забезпечує надання якісних транспортних послуг як автомобільним, так і залізничним видами транспорту. Починаючи з 2020 року почав функціонувати проєкт «Велике будівництво» – масштабна розбудова якісної інфраструктури України. За допомогою якого в 2020–2021 роках на дорогах місцевого та державного значення збудовано, реконструйовано та капітально відремонтовано 516 мостів та шляхопроводів, побудовано та відремонтовано 6246 кілометрів доріг державного значення та 7623 кілометрів доріг місцевого значення. Через війну в Україні зруйновано 322 мости та 25 000 км автомобільних доріг, які на початок 2023 року почали відремонтовувати та побудовано 54 тимчасових переправи [13].

Крім того, суттєво змінилися напрямки вантажопотоків, а саме зросли обсяги в південному напрямку до морських портів, а також у напрямку до західних кордонів. А також збільшився транзитний потенціал країни. Це говорить про те, що Україні є куди розвиватися щодо митно-логістичних процесів, які при ефективному плану розвитку призведуть до поповнення бюджету та розбудови транспортної системи країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукової літератури показав, що українські вчені приділяють увагу митній логістиці, митно-логістичним процесам, митно-логістичним ланцюгам та системам, розробці ефективних моделей та механізмів функціонування митно-логістичного комплексу.

У своїй науковій роботі Гришук О.К. [4], Петрик А.В. [4], Козлов А.К. [4], Бура О.М. [4] зробили детальний аналіз транспортного обслуговування

регіональних, експортних і транзитних вантажопотоків та їх особливості. Визначили перспективи формування інфраструктури транспортних мереж на прикладі функціонування митно-логістичних систем міжнародного спрямування.

У працях Резнік Н. [5], та Вербівський С. [5] наведено позитивні та негативні тенденції цифровізації логістичних процесів. Представлено актуальні напрями впровадження інновацій у митному регулюванні, а саме: затвердження та впровадження систем електронного документообігу; використання цифрового підпису; вдосконалення систем управління ризиками; впровадження електронного митного декларування з переходом до використання хмарних технологій; використання інноваційних способів отримання та обробки митної інформації; впровадження систем, що дозволяють отримувати всі необхідні дозвільні документи в електронному вигляді та створення цифрових платформ, що забезпечують концепцію безперервного торговельного процесу. Запропоновано алгоритм автоматизації в митному регулюванні.

Автори Лебідь І. [6; 7], Лужанська Н. [6; 7], Мазуренко О. [6; 7], Кудряшов А. [6; 7], Кравченя І. [6; 7] та Піцик М. [7] в науковому доробку розглянули транзитний потенціал України, який не повністю реалізований та можливість використання логістичного ланцюга надання митно-логістичних послуг клієнту на вантажно-митних комплексах з метою максимальної консолідації всіх необхідних операцій, пов'язаних з експортом товарів у країні походження. Крім того, він також порівнюється з існуючими варіантами логістичного ланцюга, які вже діють. Також для обґрунтування вибору оптимального логістичного ланцюга поставок та оптимізації роботи вантажно-митного комплексу запропоновано використовувати імітаційне моделювання. У загальному вигляді представлена модель функціонування логістичного ланцюга та вантажно-митного комплексу. Запропонована модель реалізована в пакеті автоматизації моделювання GPSS World.

Іщука О. [8], Ломотко Д. [8] в науковій статті пропонується впровадження сучасних матеріально-технічних та інформаційних технологій на сортувальній станції. Зроблено висновок, що сучасні логістичні інформаційні системи дозволяють підвищити продуктивність роботи станції.

Також цими питаннями переймаються та досліджують закордонні вчені, які приділяють значну увагу митно-логістичним процесам в інформаційному середовищі, які б спростили процедури митного оформлення та удосконалили логістичний процес транспортування та зберігання. А саме: Лінь Ю. [9], Менгру Ту [10], Мін К. [10], Лім [10], Мін-Фан Ян [10], Цзюньцзін Ван [11], Цзягуо Лю [11], Фан Ван [11], Сяохан Юе [11].

Виклад основного матеріалу дослідження.

Митно-тарифні заходи є основними елементами митно-тарифного та нетарифного регулювання взаємодії із міжнародним ринком, за допомогою яких держава регулює процеси експорту та імпорту. Запроваджуючи митно-тарифне регулювання держава: захищає національного товаровиробника від іноземної конкуренції; виконує функцію фіскальної політики, яка стосується імпорту та експорту мит; сприяє доступу товарів національних підприємств на зовнішні ринки та впливає на небажаний експорт продукції; раціоналізує товарну структуру; регулює оптимальне співвідношення витрат держави та валютних доходів, тарифні квоти, як різновид змінних мит, ставки яких залежать від обсягу імпорту товару. Тарифне квотування є елементом комбінованого характеру, який поєднує економічний і адміністративний вплив.

Для оформлення експортно-імпорту вантажів у митних органах України є необхідним проведення акредитації підприємства, а також перевезення вантажів у інших митних режимах. Це перший крок суб'єкта підприємницької діяльності для здійснення зовнішньоторговельних операцій. Згідно ст. 455 Митного Кодексу України, всі особи, які ведуть операції з товарами, зобов'язані пройти постановку на облік з присвоєнням унікального ідентифікаційного номера. Обліковий номер присвоюється один раз і є дійсним для операцій на території всієї країни. Подвійна постановка на облік заборонена законодавством [1]. Централізована акредитація юридичних осіб, ФОП та інвесторів проводиться державним органом, що реалізує податкову і митну політику. Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 18.12.2018г за № 1200 повноваження УКРІНФОРМ і митників розмежовані, постановкою на облік/обліком на митницю займається Державна Митна служба України [12]. Відповідно до вітчизняного митного законодавства, митне оформлення – це сукупність дій, пов'язаних з пропуском в Україну чи за її межі товарів, переміщуваних через митний кордон України. Митне оформлення проводиться шляхом здійснення відповідних митних процедур.

На основі аналізу законодавчих актів нами на рис. 1 схематично складена процедура проходження митного оформлення товарів підприємства на митниці.

Кожне перевезення через митний кордон складається із митного оформлення, яке в свою чергу починається із пред'явлення документів: митних, транспортних, комерційних та додаткових за необхідністю. До додаткових документів відносяться: документи, що підтверджують дотримання заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності; документи, що підтверджують дотримання обмежень, які виникають у зв'язку

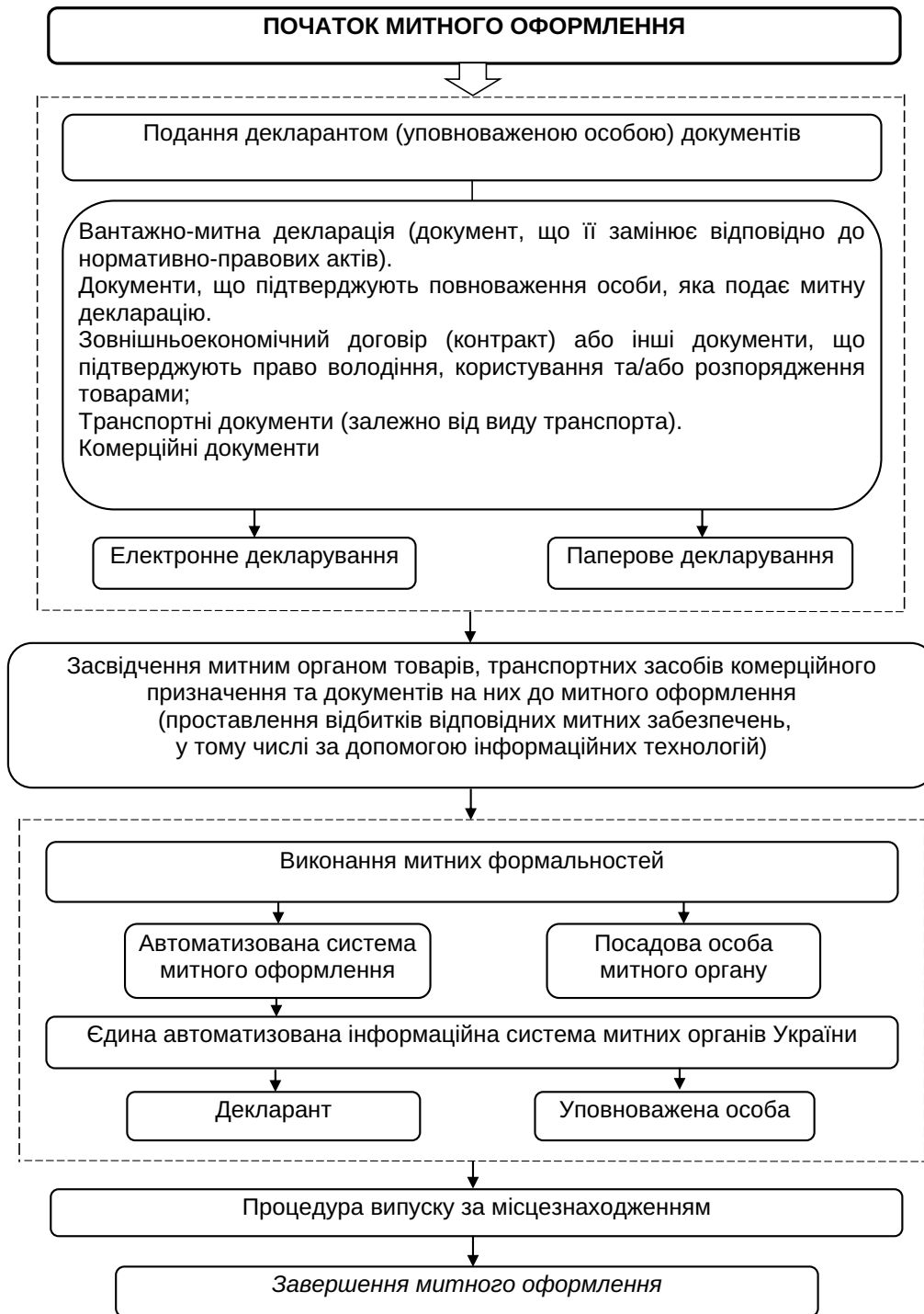

Рис. 1. Алгоритм проходження митного оформлення товарів підприємства на митниці

Джерело: згруповано автором на основі [1; 2; 3; 12]

із застосуванням захисних, антидемпінгових та компенсаційних заходів (за наявності таких обмежень); документи, що підтверджують країну походження товару; документи, що підтверджують сплату та/або забезпечення сплати митних платежів; документи, що підтверджують право на пільги із сплати митних платежів, на застосування повного чи часткового звільнення від сплати митних платежів відповідно до обраного

митного режиму; документи, що підтверджують зміну термінів сплати митних платежів; документи, що підтверджують заявлену митну вартість товарів та обраний метод її визначення відповідно до статті 53 Митного кодексу [1].

З розвитком цифровізації впровадили електронний документообіг на державних підприємствах, так на митницю можна подати документи в електронному виді (вантажно-митну декларацію).

Після цього відбувається підтвердження митним органом щодо оформлення вантажу, поставлення відбитків відповідних митних забезпечень, у тому числі за допомогою інформаційних технологій. Наступна послідовна дія це виконання митних формальностей під час здійснення митного оформлення (товарів і транспортних засобів комерційного призначення), які повинні повідомити Митному кодексу України статті 248 [1]. Митні формальності виконуються із застосуванням автоматизованої системи митного оформлення, яка визначає необхідності участі посадової особи митного органу у виконанні митних формальностей. Інформація про виконання митних формальностей автоматизованою системою митного оформлення в автоматичному режимі в установленому порядку вноситься до єдиної автоматизованої інформаційної системи митних органів України та передається декларанту або уповноваженій ним особі.

Наступна складова алгоритму це процедура випуску за місцезнаходженням, яка здійснюється до товарів, ввезених на митну територію України та вивезених за межі митної території України, а також поміщуються у різні види митних режими. Якщо товари ввозяться, то їх поміщують в митний режим: імпорт, реімпорт, тимчасове ввезення, митний склад, переробка на митній території, вільна митна зона. Якщо товар вивозиться за межі митної території України, то поміщується до митного режиму: експорт, реекспорт, тимчасове ввезення, переробка за межами митної території. Процедура випуску за місцезнаходженням детально описана в статті 249 (1) Митного кодексу України [1].

Останні дії митного оформлення пов'язані із його завершенням, які виконуються у короткостроковий період, це є заключною складовою.

Алгоритм митного оформлення товарів, що переміщуються через митний кордон України у складі вантажів з допомогою, іноземних інвестицій, військової техніки, військової техніки та інших товарів підрозділів збройних сил із застосуванням Форми 302 дещо відрізняється від запропонованого, у зв'язку із специфіки самого вантажу.

Митне оформлення товарів спрямоване на: ефективно забезпечення митного контролю та застосування засобів державного регулювання, основною метою яких є поповнення державного бюджету податками при переміщенні товарів через митний кордон. Основним елементом у митно-тарифному регулюванні є митна вартість товарів, яка за своєю структурою складається з митних зборів, мита, акцизних зборів і податку на додану вартість.

Висновки з проведеного дослідження. Кожна зміна митного оформлення веде за собою, або спрощену систему і відмову від документа певного виду або навпаки збільшується їх кількість.

Системи та алгоритми митного оформлення є проблематичними, тому що рух транспорту час від часу обмежується на тривалий період під час огляду для перевірки цілісності вантажу під час митного оформлення чи під впливом ряду зовнішніх обставин, які затримують вантаж (політичні, соціокультурні тощо). Технології, які впроваджуються в роботу кожного підприємства та структурного підрозділу спростила алгоритм митного оформлення (електрона подача документів), особливо, якщо відбулася відмова при митному оформленні, і виправляють недоліки декларанти до прибуття вантажу на митницю. Таким чином, структурні зміни, які відбуваються в нашій державі сьогодні стосуються не тільки електронного документообігу, а й надзвичайних обставин за рахунок яких ряд певної категорії товарів та транспортних засобів перевозяться за спрощеною митно-логістичною процедурою для якнайшвидшої їх доставки.

БІБЛІОГРАФІЙНИЙ СПИСОК:

1. Митний кодекс України від 13 березня 2012 року № 4495-VI (зі змінами).
2. Наказ Міністерства фінансів України від 15.06.2015 № 552 «Про затвердження Порядку обліку осіб, які під час провадження своєї діяльності є учасниками відносин, що регулюються законодавством України з питань митної справи», зареєстрований у Міністерстві юстиції України 08.07.2015 за № 807/27252 (зі змінами).
3. Постанова Кабінету Міністрів України від 21 травня 2012 року № 450 «Питання, пов'язані із застосуванням митних декларацій» (зі змінами).
4. Грищук О.К., Петрик А.В., Козлов А.К., Бура О.М. Принципи побудови інтегрованих систем управління транспортно-виробничими процесами міжнародного спрямування. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Технічні науки*. 2022. Том 33 (72). № 1. С. 283–288.
5. Резнік, Н., Вербівський, С. (2022). Митне регулювання логістичних процесів в умовах цифровізації. *Молодий вчений*, 12 (112), 117–121. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2022-12-112-21>
6. Lebid I., Luzhanska N., Mazurenko O., Kudriashov A., Kravchenya I. Improvement of Customs and Logistics Services in Ukraine. (2021) *Transport Means – Proceedings of the International Conference*, 2021 – October, pp. 278–283. URL: <http://surl.li/nehqqk>
7. Mazurenko, A., Kudriashov, A., Lebid, I., Luzhanska, N., Kravchenya, I., & Pitsyk, M. (2021). Development of a simulation model of a cargo customs complex operation as a link of a logistic supply chain. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*, 5(3 (113)), 19–29. DOI: <https://doi.org/10.15587/1729-4061.2021.242915>
8. Ischuka O., Lomotko D. Application of Logistic Information Flow in Customs Clearance of Cargo at Marshalling Station (2021) *Transport Means – Proceedings of the International Conference*, 2021 – October, pp. 58 DOI: 63. URL: <http://surl.li/nehqrh>

9. Linyu You. Te Customs Clearance Efficiency of GuangdongHong Kong Land Transportation Based on BP Neural Network Algorithm. *Computational Intelligence and Neuroscience*, vol. 2022, Article ID 9964795, 9 pages, 2022. DOI. 10.1155/2022/9964795

10. Tu M., Lim M.K., Yang M.-F. IoT-based production logistics and supply chain system – part 2 IoT-based cyber-physical system: A framework and evaluation (2018) *Industrial Management and Data Systems*, 118 (1), pp. 96–125. URL: <http://www.emeraldinsight.com/info/journals/imds/imds.jsp>

11. Junjin Wang, Jiaguo Liu, Fan Wang, Xiaohang Yue, Blockchain technology for port logistics capability: Exclusive or sharing, *Transportation Research Part B: Methodological*, Volume 149, 2021, pp. 347–392. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.trb.2021.05.010>.

12. Державна митна служба України. URL: <https://customs.gov.ua/>

13. Проект «Велике будівництво» – масштабна розбудова якісної інфраструктури України. URL: <https://bigbud.kmu.gov.ua/>

REFERENCES:

1. Mytnyi kodeks Ukrainy [Customs Code of Ukraine] (2012) No. 4495-VI (as amended). [Ukraine]

2. Pro zatverdzhennia Poriadku obliku osib, yaki pid chas provadzhennia svoiei diialnosti ye uchasykamy vidnosyn, shcho rehuliuitsia zakonodavstvom Ukrainy z pytan mytnoi spravy [On approval of the Procedure for accounting of persons who, during the conduct of their activities, are participants in relations regulated by the legislation of Ukraine on customs matters]. The order of the Ministry of Finance of Ukraine (2015) No. 552, registered with the Ministry of Justice of Ukraine on 08.07.2015 under No. 807 /27252 (with changes). [Ukraine]

3. Pytannia, poviazani iz zastosuvanniam mytynykh deklaratsii [Issues related to the use of customs declarations] The decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine (2012) No. 450 (as amended). [Ukraine]

4. Hryshuk O.K., Petryk A.V., Kozlov A.K., Bura O.M. (2022) Pryntsyipy pobudovy intehrovanykh system upravlinnia transportno-vyrobnychymy protsesamy mizhnarodnoho spriamuvannia [Principles of building integrated management systems for international transport and production processes]. *Academic notes of TNU named after V.I. Vernadskyi. Series: Technical sciences*. Vol. 33 (72), no. 1, pp. 283–288. [in Ukraine]

5. Reznik, N., Verbivskiy, S. (2022) Mytne rehuliuвання lohistychnykh protsesiv v umovakh tsyfrovizatsii [Targeted regulation of logistics processes in conditions of digitalization]. *Young student*, 12 (112), pp. 117–121. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2022-12-112-21> [in Ukraine]

6. Lebid I., Luzhanska N., Mazurenko O., Kudriashov A., Kravchenya I. (2021) Improvement of Customs and Logistics Services in Ukraine. *Transport Means – Proceedings of the International Conference, 2021 – October*, pp. 278–283. URL: <http://surl.li/neaqqk> [in Ukraine]

7. Mazurenko, A., Kudriashov, A., Lebid, I., Luzhanska, N., Kravchenya, I., & Pitsyk, M. (2021) Development of a simulation model of a cargo customs complex operation as a link of a logistic supply chain. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*, 5(3 (113)), pp. 19–29. DOI: <https://doi.org/10.15587/1729-4061.2021.242915> [in Ukraine]

8. Ischuka O., Lomotko D. (2021) Application of Logistic Information Flow in Customs Clearance of Cargo at Marshalling Station Transport Means – Proceedings of the International Conference, pp. 58–63, URL: <http://surl.li/neaqrh> [in Ukraine]

9. Linyu You. Te Customs Clearance Efficiency of GuangdongHong Kong Land Transportation Based on BP Neural Network Algorithm. (2022) *Computational Intelligence and Neuroscience*, vol. 2022, Article ID 9964795. P. 9. DOI. 10.1155/2022/9964795 [in China]

10. Tu M., Lim M.K., Yang M.-F. (2018) IoT-based production logistics and supply chain system – part 2 IoT-based cyber-physical system: A framework and evaluation. *Industrial Management and Data Systems*, 118 (1), pp. 96–125. URL: <http://www.emeraldinsight.com/info/journals/imds/imds.jsp> [in China]

11. Junjin Wang, Jiaguo Liu, Fan Wang, Xiaohang Yue (2021) Blockchain technology for port logistics capability: Exclusive or sharing, *Transportation Research Part B: Methodological*, vol. 149, pp. 347–392. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.trb.2021.05.010> [in China]

12. Derzhavna mytna sluzhba Ukrainy [State Customs Service of Ukraine]. URL: <https://customs.gov.ua/>

13. «Velyke budivnytstvo» – masshtabna rozbudova yakisnoi infrastruktury Ukrainy [The "Big Construction" project is a large-scale development of high-quality infrastructure of Ukraine]. URL: https://bigbud.kmu.gov.ua